

Leendert Valk, tekenaar bij het Loodswezen

door Peter Kouwenhoven

Af en toe ga ik bij Rijkswaterstaat in Rijswijk langs. Daar bevindt zich het oude archief van de Technische Dienst van 's-Rijkskustverlichting. Onlangs vond ik er een stapel tekeningen van meer dan een eeuw oud. Prachtige aquareltekeningen met zachte tinten, uiterst nauwkeurig uitgevoerd. Dat moet een monnikenwerk geweest zijn. Veel van die tekeningen waren gesigeneerd door L. Valk, destijds tekenaar bij het Loodswezen en vooral bekend door zijn ontwerp van de vuurtoren van Haamstede. Ik ben gaan zoeken naar informatie over deze bijzondere man.

De enige bron die ik kon vinden was het boek 'Nederlandse vuurtorens', van Liesbeth Crommelin, uit 1978. Crommelin constateerde dat er vrijwel niets bekend is over hem maar kon toch een summier biografe samenstellen: *"Leendert Valk werd in 1794 geboren in Rotterdam. Bij zijn huwelijk in 1818 was hij timmerman. Tijdens de volkstelling van 1829 te Rotterdam staat hij vermeld als geëmployeerde bij de Marine. In 1850 wordt hij ontslagen en twee jaar later verhuist hij naar Amsterdam, waar hij dan vermeld wordt als ambtenaar op wachtgeld aan de Bloemgracht. In 1867 overlijdt hij, na een derde huwelijk in 1866. Ook over Leendert Valk ontbreken nadere gegevens over een opleiding. Uit de vermelding dat hij timmerman was, kunnen we concluderen dat hij in de praktijk zal zijn opgeklommen tot de rang van Bouwkundige bij de Generale Inspectie van het Loodswezen, zoals hij bij de bouw van zijn hoofdwerk, de toren van Schouwen, genoemd wordt. ..."*

De lantaarn van Westkapelle

De naar mijn mening mooiste tekeningen van Leendert Valk zijn die van de lantaarn van de toren van Westkapelle, met daarin de Argandse lampen, die in 1818 zijn geïnstalleerd. Hij heeft de lantaarn in allerlei varianten getekend, evenals de afzonderlijke onderdelen van het lichttoestel, zowel in boven- als zijaanzicht. Zelfs hoekprofielen werden apart getekend, met de plek van de schroeven. Er is ook een aparte tekening van de kachel in het lichtwachtersverblijf, die via een buisleiding het lichttoestel met hete lucht moest verwarmen. De meeste tekeningen zijn niet van een jaartal voorzien. TDK heeft op de achterkant van de tekeningen van de lantaarn het jaartal 1818 vermeld maar vreemd genoeg is de tekening van de kachel van 1839, zoals Valk dat zelf op de tekening heeft aangegeven. Mogelijk was Leendert Valk dus al in 1818 in dienst van het Loodswezen maar eerlijk gezegd twijfel ik aan het jaartal dat TDK erop heeft gezet. Het was in die tijd ook gebruikelijk

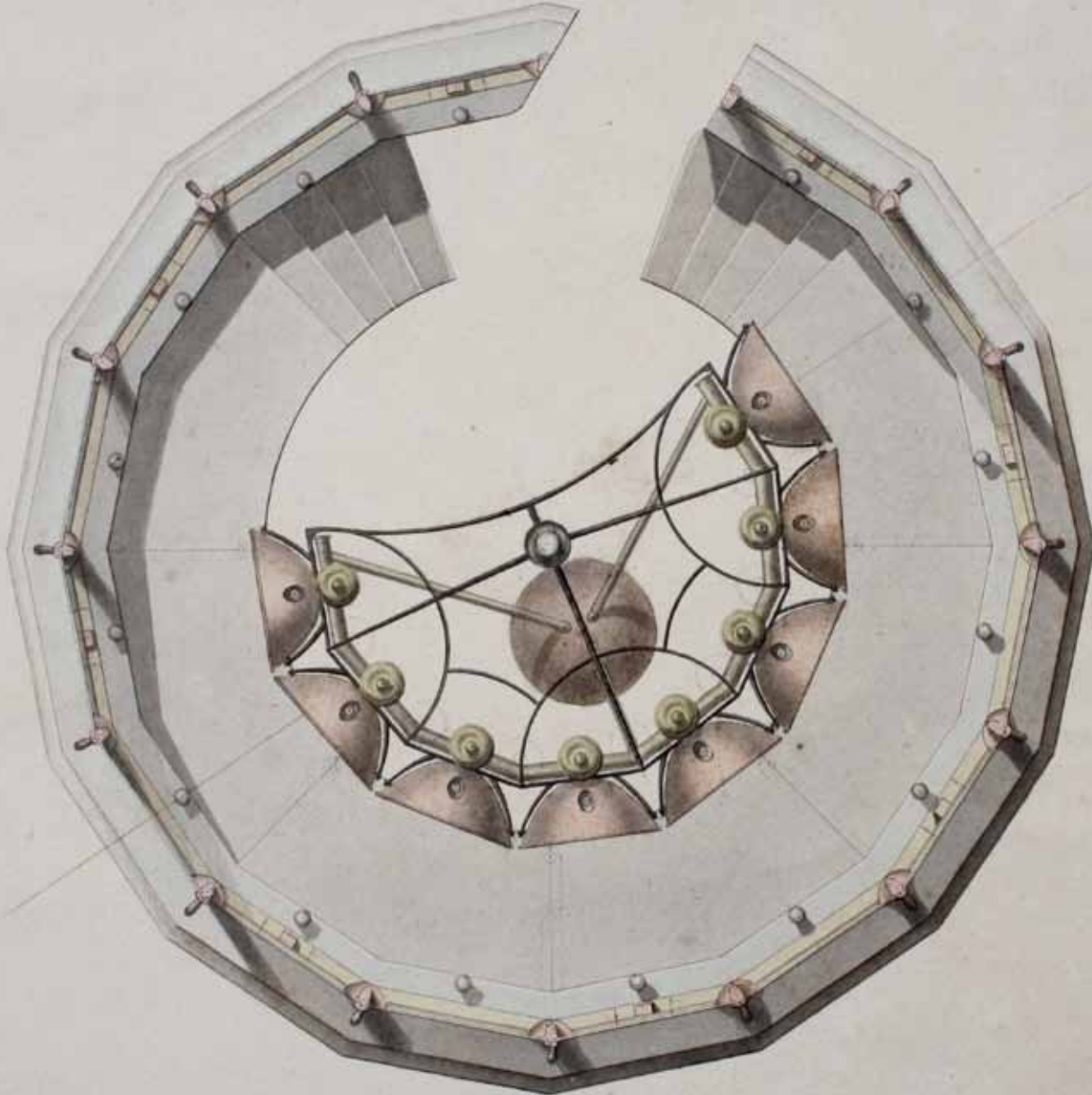
om de feitelijke toestand pas naderhand vast te leggen in verband met onderhoud of aanpassingen.

Voor deze *Vuurboet* heb ik de mooiste lantaarntekening geselecteerd en tevens een aantal detailuitsneden gemaakt van andere tekeningen. Het is leuk de tekeningen wat nader te bestuderen, op basis van de informatie in het boek van Liesbeth Crommelin.

De toren van Westkapelle was de eerste in ons land die werd voorzien van een lichttoestel met Argandse lampen. Het apparaat werd verkregen door bemiddeling van de Inspecteur Generaal van het Loodswezen Twent. In het boek van Crommelin is een beschrijving van het lichttoestel opgenomen, van de hand van Twent zelf. Het lichttoestel bestond uit vijftien "verbeterde gepolijste koperen patent lampen" met achter iedere lamp een "koperen zwaar verzilverde en zeer glad gepolijste Parabolische Lichtkaatser". De olietoevoer vond plaats vanuit achter de lichtkaatsers geplaatste "gebronsde antieke vazen, met vergulde knoppen en randen". De inhoud van de lampvazen was voldoende groot om de lampen de langste nacht door te laten branden, zonder aanvoer van nieuwe olie. In de detailuitsnede van het lichttoestel zijn deze lampvazen goed te zien. Een mooi detail in de tekening van de lantaarn is de grote koperen dampschaal onder de walmbol, bedoeld om neerslaande dampen op te vangen. Aan de zijkant van de koepel zijn twee kleinere dampschaaltjes geplaatst. Aan de onderkant van de tekening is de buisleiding te zien die naar de kachel in het lichtwachtersverblijf leidde.

Tekenen als vak

Liesbeth Crommelin geeft ook informatie over de techniek van het tekenen. Dat was een vak apart, waarbij theoretische voorschriften van de tekenacademies in acht moesten worden genomen. Zo bestonden er nauw omschreven voorschriften voor het aanbrengen van schaduwen en kleur. Het was zeer arbeidsintensief werk en de tekenin-

gen moesten vaak in tienvoud worden geleverd omdat kopieën naar alle betrokken instanties werden gestuurd. Je kunt je voorstellen dat het tekenen een dagtaak was. Leendert Valk had in de loop van de tijd zoveel getekend, dat hij deskundig werd op het gebied van vuurtorenconstructies. Dat leidde ertoe dat hij het ontwerp mocht maken van de vuurtoren van Westschouwen, die na een flinke voorbereidingstijd in de periode 1837-1840 is gebouwd. Valk heeft erg veel tekeningen gemaakt van de toren, de lichtwachterswoningen en allerlei details. Zo heeft hij apart aandacht besteed aan het ontwerp van de voordeur van de vuurtoren, die op een groot vel papier in zachte aquareltinten is uitgewerkt. Op die voordeur heeft hij zich aardig uitgeleefd, want er zijn diverse varianten getekend. Crommelin vermeldt dat Leendert Valk ook de voormalige vuurtoren op Fort Kijkduin heeft ontworpen. Deze is in de periode 1820-1821 gebouwd. Elders in het boek wordt echter aangegeven dat het ontwerp van de Genie is en dat Leendert Valk revisietekeningen heeft gemaakt van de vuurtoren. Die zijn vermoedelijk van latere jaren.

Het is boeiend om in dit computertijdperk terug te kijken op een tijd waarin geduldig handwerk de standaard was. Dat moet een welhaast meditatieve bezigheid zijn geweest.

